

חתן תורה או חתן בראשית?

הפסוקים הראשונים של פרשת בראשית מנחים אותנו על מטרת הבריאה ותפקידנו בעולם: לקדש את החול ולהחדיר את אור הקדושה בעולם.

מי הכי חשוב

בשמחת תורה אנו קוראים את פרשת וזאת הברכה ובה אנו מסיימים את התורה. מיד לאחר מכן אנו מתחילים לקרוא את התורה מחדש, את העלייה הראשונה בפרשת בראשית שמתחילה בסיפור הבריאה, כיצד הקב"ה ברא את העולם בששה ימים ומסתיימת בקריאת "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" שאנו מכירים מקידוש ליל שבת.

המנהג הוא שהאדם שעולה לתורה לסיים את פרשת וזאת הברכה נקרא 'חתן תורה', וזה שנקרא לעלות לתורה כדי להתחיל את התורה מחדש נקרא 'חתן בראשית'. (אם יש חתן אז בוודאי שיש כלה, התורה היא הכלה של עם ישראל). נשאלת השאלה מהי העלייה החשובה יותר, 'חתן תורה' או 'חתן בראשית'.

שאלה דומה נשאלת בכל שבת. אנו קוראים בתורה שבעה קרואים ומפטיר. מהי העלייה החשובה ביותר? הנה הגיע אורח חשוב לעיר והקהילה רוצה לכבד אותו בעליה החשובה ביותר, ונשאלת השאלה מהי העלייה החשובה מתוך כל השמונה עליות? ילדי בר מצוה בדרך כלל מקבלים את העלייה של מפטיר. האם זה בגלל שזוהי העלייה החשובה ביותר או שיש גם סיבה אחרת.

הרבי כותב שאחת הסיבות שנותנים מפטיר לילדי בר מצוה כי קורה לפעמים שזה לא ברור האם הילד כבר בן 13 לפי הלוח השנה היהודי, ומפטיר זוהי העלייה היחידה שמותר להעלות גם ילד שעדיין לא הגיע לגיל בר מצוה, ולכן התפשט המנהג שהבר מצוה עולה למפטיר. אבל מכך שהרבי עלה לתורה בכל שבוע למפטיר ברור שזוהי העלייה החשובה ביותר.

השאלה היא מדוע?

ישנם שמסבירים זאת כך: בזמנו של דוד המלך התחוללה מגפה בירושלים שגבתה את חייהם של מאה אנשים בכל יום, ולא היו יודעים על מה התרגשה עליהם צרה זו. דוד המלך חקר את הדבר, וגילו לו ברוח הקודש שיהיה אפשר לעצור את המגיפה על ידי שהוא יתקן תקנה של 'מאה ברכות בכל יום' (טור או"ח מ"ו). התקנה מחייבת את האדם לברך בכל יום לפחות מאה ברכות.

זה נשמע המון, לברך מאה ברכות ביום, אבל כשעושים חשבון רואים שבקלות אפשר להגיע למספר הזה. ישנם שלש תפילות בכל יום, ובכל תפילת העמידה ישנם 19 ברכות, זה מלבד ברכות השחר שאומרים בבוקר שאלו עשרים ברכות נוספות לחשבון, ובנוסף לכך אוכלים כמה ארוחות ביום ומגיעים בקלות למאה ברכות.

בשבתות וחגים זה קצת יותר מסובך, היות שתפילת העמידה בשבת מכילה רק שבע ברכות ולכן כדי להשלים מאה ברכות חשוב לעלות למפטיר, כי אז בנוסף לשתי הברכות שבירך העולה לתורה ישנם עוד חמש ברכות של ההפטרה, וזה מקרב אותו למטרה של להשלים את המאה ברכות של יום השבת. ישנם כאלו שמסבירים שזה הייחודיות של עליית מפטיר.

הפטרה של מסירת נפש

הרבי מסביר הסבר רוחני למעלת העלייה של מפטיר. תקנת ההפטרה באה לעולם בתקופת שמד. בזמן שלטון היוונים הם גזרו על ישראל שלא יקראו בתורה ובמקום זה חכמים התקינו שיקראו קטע מספרי הנביאים שיש להם שייכות לפרשה. לדוגמא, ההפטרה של פרשת וזאת הברכה שנקרא מחר תהיה תחילתו של ספר יהושע שמתחיל במילים "ויהי אחרי מות משה עבד ה'", זהו המשך ישיר למה שקראנו בפרשת וזאת הברכה על מותו של משה רבינו.

כשבטלה הגזירה וחזרו לקרות בתורה לא ביטלו את המנהג של קריאה

בנביאים אלא התקינו שאחרי הקריאה בתורה יעלה עוד אחד לתורה ויקרא שלשה פסוקים אחרונים מהפרשה ואז יקרא את ההפטרה. (התוועדויות תשמ"ז ח"ב עמ' 148 הערה 72).

אומר הרבי "שאף-על-פי שכל ענין ההפטרה נתקן רק בזמן הגזירה ואינו ענין עיקרי אלא תחליף בלבד במקום הקריאה בתורה, הרי ענין זה גופא הוא המעלה שבדבר, כידוע שדווקא בזמן הגזירות שישנם העלמות והסתרים והניסיונות הם חזקים וכו' אזי מתעורר כוח המסירות נפש ביותר" ולכן, אומר הרבי, נהגו רבותינו נשיאנו לעלות דווקא למפטיר, כיון שלאמיתו של דבר דווקא במפטיר יש יתרון המעלה. "וזהו הפירוש "אנכי הסתר אסתיר" שדווקא בענין דהסתר אסתיר (העלמות והסתרים) מתגלה העניין דאנכי (העצמות)" (תו"מ י"ג עמ' 54). דהיינו, שדווקא העלייה הזאת שנולדה מתוך מסירות נפש של שעת השמד, דווקא בה מתגלה העצמות של הקב"ה, ולכן היא חביבה יותר.

המטרה העיקרית

אחרי שלמדנו מהי העלייה החשובה בכל שבת אנו חוזרים לשאלה הראשונה, בין שני העליות החשובות של שמחת תורה, חתן תורה וחתן בראשית [?] מה עדיף?

העולם סבור שחתן תורה היא העלייה החשובה ביותר, היות שבה מסיימים את כל התורה כולה, וזוהי מצוה גדולה להיות זה שמסיים את התורה, ויש שכותבים שזוהי סגולה להצלחה בלימוד התורה.

הרבי מסביר שהעלייה החשובה ביותר היא דווקא של חתן בראשית, היות שכל מטרתה של התורה שנקראת "תורת חיים" זה להשפיע בעולם. העבודה של היהודי זה לקחת את התורה ולחיות איתה בתוך חיי היום יום, להיות בעל עסק ולעשות את זה לפי הוראות התורה. לא מספיק רק ללמוד את התורה אלא צריך לחיות בתוך העולם לפי הוראות התורה. להתנהג ביושר בעסקים וכו' וכו' (ראה באריכות תו"מ חלק ס"ו עמ' 156 ואילך), ולכן נהג הרבי לעלות לתורה ל"חתן בראשית".

הקריאה של "חתן בראשית" היא סיפור הבריאה שבה נאמר מה ברא הקב"ה ביום הראשון בדיבורו. המאמר הראשון שהקב"ה אמר הוא "יהי אור", להאיר את העולם, וכך זה הלך ונמשך מיום ליום, ובכל יום למעט יום שני נאמר "וירא אלקים כי טוב". ביום שלישי נאמר פעמיים "כי טוב", דהיינו, שהקב"ה מאוד מרוצה מהבריאה, ועד שמגיעים ליום השישי שבו הקב"ה ברא את אדם וחוה נאמר: "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד". הבריאה קיבלה ציון של 'טוב מאוד'.

הקריאה מסתיימת ב"ויכולו השמים" שאנו אומרים בכל ליל שבת בקידוש, ובו אנו קוראים מילים שלא שמענו קודם: "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו", זוהי הפעם הראשונה שמופיע בתורה המילים לקדש, "קדושה".

אנחנו מכירים את המילה הזאת מזה שארץ ישראל נקראת באנגלית The Holy Land - ארץ הקודש. עם ישראל נקרא "גוי קדוש" והתורה נקראת "התורה הקדושה", וכך גם העברית המקראית נקראת "לשון הקודש". גם ספרי התורה מונחים ב'ארון הקודש'. מה זה בדיוק ה'קודש' שהקב"ה עשה בשבת?

בעברית, קודש זוהי מילה נרדפת למובדל. דבר קדוש הוא מובדל ונעלה מעולם החומר והשלילה. כשאנו אומרים בתפילה "קדוש קדוש קדוש", אנו מתכוונים לקב"ה שהוא קדוש ומובדל. השבת היא קודש, היא נעלית יותר ורוחנית יותר משאר ימות החול. המטרה היא להחדיר את הקודש של השבת בכל עניני החולין של השבוע.

בשבת קל יותר להיות קשור לקב"ה. אנו מבליים יותר זמן בבית הכנסת בתפילה, וכשלא מתפללים מבליים בחיק המשפחה וכו'. האתגר הוא להרגיש שייך לקב"ה לקדושה גם במשך ימי השבוע. לברוא עולם קדוש פירושו עולם שגם בימות השבוע נרגיש את נוכחותו של הקב"ה, שגם ביום שלישי נחיה בתודעה ש"הנה ה' ניצב עליו".

אנו עומדים לפני תפילת 'יזכור' שבה מתפללים לעילוי נשמתם של הורים ובני משפחה. אותם אלו שנמצאים בעולם האמת יכולים להתפלל עבורנו, אבל לבנות עולם חדש, להתחיל מבראשית את זה הם השאירו לנו. זהו התפקיד של כל אחד מאיתנו, לעשות את העולם הזה עולם קדוש יותר, נעלה ורוחני יותר. להכניס בימות השבוע את האווירה וההרגשה של שבת קודש.